

ANTIVIROTIKA

Systémová

Obtížnost kauzální terapie, mnohá protivirová léčiva značně toxická, proto jen omezené množství systémových antivirotik s přijatelnými nežádoucími účinky

Lokální

Lépe zvladatelné a lokálně omezené eventuelní nežádoucí účinky, formy mastí, gelů, kapek

Spektrum účinnosti léčiv používaných proti virům

Vysoká specifita na určité skupiny virů, nejsou širokospektrá virostatika.

Principy a mechanismy, prostřednictvím kterých fungují současná **virostatika** :

1. INHIBICE ADSORBCE VIRŮ NA VNÍMAVOU BUŇKU

Uplatnění zejména polyanionů, které mění náboj buněčných povrchů, uplatnění u prvních přípravků anti-HIV (Suramin)

2. ZÁBRANA UVOLNĚNÍ VIROVÉ NK

Některé látky (chalkonamidy, dichlorflavany)- s vazbou na centrální prohlubeň kapsomer pikornavirů, kterou činí odolnou vůči dezintegraci buněčnými proteázami. Do této skupiny patří Amantadin a Rimantadin selektivně účinkující na viry chřipky A – princip je alkalizace prostředí fagozómu a zábrana fúze virového obalu s jeho membránou a vplynutí nukleokapsidy do cytoplasmy.

3. INTERFERENCE S TRANKRPCÍ A TRANSLACÍ VIROVÝCH GENŮ

- **Analoga nukleotidů** účinná proti herpesvirům (Idoxen, Vidarabin)

V eukaryotické buňce obsahující virus dochází působením **thymidinkináz k postupné fosforylaci přípravku** (antivirotika), který se následně chová jako **falešný substrát pro DNA virovou polymerázu**, což vede k zástavě dělení viru (Aciclovir).

- **Inhibitory DNA-polymeráz** (Foscarnet)
- **Inhibitory RNA-polymeráz** (Enviroxim, Ribavirin)
- **Inhibitory reverzní transkriptázy** (Zidovudin, Didanosin, Zalcitabin, Stavudin)

Pozn. V terapii virových nákaz se také velmi významně uplatňuje **Interferon alfa** (hepatitidy, někdy též papilomavirové infekce, HIV, terapie často v kombinaci s antivirotiky)

ACICLOVIR (např. Herpesin, Zovirax, Virolex aj.)

Derivát guaninu (někdy nazýván acykloguanosinem) – mechanismus účinku viz. schéma: 16.14 / str. 528

- systémově - těžší formy pásového oparu a planých neštovic, herpetická encefalitida
- lokálně – kožní a slizniční formy *Herpes virus I a II*

Nežádoucí účinky systémové – alergie kožní, zmatenost, třes, zvracení, zvýšení hodnot funkčních jaterních testů

GANCICLOVIR

- odvozen od acicloviru, ale toxičtější na druhou stranu účinnější proti cytomegaloviru,
- relativní kancerogen

Nežádoucí účinky: neutropénie, trombocytopenie, trávicí potíže, psychické potíže, zvýšení hladin kreatininu a kyseliny močové.

FAMCICLOVIR

- podáván perorálně, přeměna v játrech na účinný pemciclovir
- terapie pásového oparu a časná terapie postzosterových neuralgií

BRIVUDIN

- selektivně působí na *Herpesvirus hominis a Herpesvirus varicella-zoster*

Nežádoucí účinky systémové : zvýšení hodnot funkčních jaterních testů a hladiny kreatininu, granulocytopenie, trombocytopenie

FOSCARNETUM NATRICUM

- působí na cytomegalovirus a další herpetické viry , virus hepatitidy B a HIV
- mechanismus účinku : působení na virovou reverzní transkriptázu, DNA polymerázu
- terapie cytomegalovirové retinopatie při onemocnění AIDS

Nežádoucí účinky :alergické kožní reakce, zvracení, bolesti hlavy, poškození funkce ledvin

AMANTADIN

- působí selektivně na viry chřipky typu A
- vhodný spíše jako profylaxe v případě epidemie
- dávkování :100 mg/12-24 h/dospělý a 2,5 mg/kg/den dítě po dobu 8-10 dní

Kontraindikace : epilepsie, závažná onemocnění srdce, jater, ledvin, vředová choroba
Nežádoucí účinky : sucho v ústech, bolesti hlavy, neklid, nesoustředěnost, nespavost

RIMANTADIN

- obdobně jako amantadin

ZANAMIVIR

- první do praxe zavedený **inhibitor neuraminidáz** chřipkových virů A i B,
- znemožňuje nově replikovaným virům, aby opustily hostitelskou buňku a napadly další epitelální buňky dýchacího ústrojí
- působí i na amantadin-rezistentní kmeny, neovlivňuje tvorbu protilátek po očkování
- terapeutické použití v prvních dvou dnech nemoci, kdy se viry množí a šíří – vdechuje se pomocí inhalátoru

ANTIVIROTIKA PRO TERAPII HIV

Tyto přípravky vedou pouze ke **zpomalení průběhu infekce**, infekci **nevyléčí** ani **nebrání jejímu šíření**

Nukleosidové retrovirové preparáty

ZIDOVUDIN

- základní lék v terapii všech forem HIV infekce
- NÚ : anémie, neutropénie, nechutenství, bolesti hlavy, nespavost, bolesti svalů
- dlouhodobá terapie, kontrola krevního obrazu nutná

DIDANOSIN

- označován někdy jako ddI, používán i v kombinaci s předchozí skupinou
- Nejzávažnější NÚ : pankreatitida, periferní neuropatie
- dlouhodobá terapie, kontrola krevního obrazu a sérové amylázy nutná

ZALCITABIN

- označován někdy jako ddC, používán i v kombinaci se zidovudinem
- Nejzávažnější NÚ : pankreatitida, periferní neuropatie, změny v krevním obraze

Inhibitory retrovirových proteáz

Často používané kombinace obou + doplňková léčba + eventuelně léčba následných infekcí

SAQUINAVIR

- vždy se kombinuje s nukleosidovými preparáty
- nevhodný pro děti do 12 let
- NÚ: léková horečka, zvracení, průjem, periferní neuropatie, zvýšení hodnot jaterních transamináz

INDINAVIR

- vlastnosti obdobné jako předchozí přípravek
- nutná silná hydratace jinak nebezpečí nefrolitiázy

RITONAVIR

- vlastnosti obdobné jako předchozí přípravky

Rozdělení antivirotik podle cílových skupin virů, proti kterým působí:

Antiherpetické

Aciclovir
Famciclovir
Valaciclovir

AntiCMV

Ganciclovir
Foscarnet
Cidofovir

Antiinfluenza

Amantadin
Rimantadin
Zanamivir
Oseltamir (komerční název Tamiflu)

Anti HIV

Nukleosidové inhibitory reverzní transkriptázy (NRTI)

Zidovudin
Didanosin
Zalcitabin
Stavudin
Lamivudin
Abacavir

Nukleotidové inhibitory reverzní transkriptázy (NtRTI)

Tenofovir

Ne-nukleosidové inhibitory reverzní transkriptázy (NNRTI)

Nevirapin
Delavirdin
Efavirenz

Inhibitory proteáz (IP)

Saquinavir
Ritonavir
Indinavir
Nelfinavir
Amprenavir
Lopinavir

Inhibitory fúze

Enfuvirtid